

ВЕРБАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ *PATIENCE* В АНГЛОМОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Фрасинюк Наталія Іванівна,
асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті досліджується вербальна репрезентація концепту ТЕРПІННЯ в англomовній картині світу. Концепт ТЕРПІННЯ є характерним для англійського менталітету. У мові цей концепт представлений досить великою кількістю вербальних засобів, які відрізняються стилістичним забарвленням, значеннями та сполучуваністю з іншими словами.

Ключові слова: *концепт, національний характер, менталітет.*

Впродовж останніх десятиліть одним із центральних об'єктів дослідження лінгвістики є вербальний образ світу, що існує в свідомості носіїв культури і є одним із компонентів культури. Питання національної особливості світосприйняття, національних та соціологічних стереотипів, національного характеру та менталітету притягують увагу багатьох лінгвістів.

Порівнюючи менталітет та національний характер, можна сказати, що менталітет – це "національний спосіб бачити світ і діяти (когнітивно та прагматично) в певних обставинах" [Колесов 1999, 106]; наївно-цілісна картина світу, заснована на історичних традиціях, яка існує протягом довгого періоду часу, незалежно від конкретних економічних та політичних умов, і проявляється у розумі, почуттях, і мові кожної мовної особистості та представляє собою частину народної духовної культури, яка створює етноментальний простір народу на певній території його існування [Колесов 2004, 11]. А національний характер – це система основних етнічних представлень: цінностей, вірувань, традицій, національно – специфічних рис та інших. Національно – специфічні риси народу є джерелом культури, її особистим вираженням, з чим і також пов'язані уявлення про терпіння.

Англійський характер є складовою європейської культури, ментальним ядром якої є принципи антропоцентризму та раціоналізму. Особиста свобода відіграє велику роль у житті людей і вони не знають, що означає терпіти заради когось, а не лише заради особистих бажань. Але і терпіння є однією з рис західного національного менталітету, а саме англійського, адже "терпимість відрізняє англійську ментальність від інших більш односторонніх національних світів..." [Гачев 2008, 151]. Саме терпимість і терпіння британці вважають своїми національними цінностями [Medowall 2002, 95-104]. Терпінню навчають дітей з самого дитинства, намагаючись привчити їх до суворого клімату країни. Діти повинні бути терплячими до волі батька, який в свою чергу, будучи суворим, намагається виховувати у дітей терпіння. Англіїці терпимі до чужих людей [Сухарев, Сухарев 1997, 98-105].

Проаналізувавши словники англійської мови (Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language, Longman Dictionary of the English Language and Culture, Longman Active Study Dictionary, Collins English Dictionary, Longman Dictionary of Contemporary English, Cambridge International Dictionary of English), ми виявили, що семантична структура концепту "терпіння" ("patience") в

англійській мові складається із таких значень, які утворюють поняттєвий шар досліджуваного концепту :

Patience – 1) the ability to continue waiting or doing something for a long time without becoming angry or anxious; 2) the ability to accept trouble and other people's annoying behaviour without complaining or becoming angry (LDCE);

Patience – the ability to wait, or continue doing something despite difficulties, or suffer without complaining or becoming annoyed (ODE);

Patience – a. (The capacity for) calm endurance of pain, trouble, inconvenience, etc. Formerly also foil, by *of* pain etc. b. Forbearance under provocation, *esp.* tolerance of the faults or limitations of other people, c. (The capacity for) calm self-possessed waiting, d. Constancy **in** exertion or effort; perseverance (SOED).

Отже, в наведених словникових дефініціях можна виділити такі ознаки: 1) здатність терпіти щось, 2) очікувати, 3) робити щось неприємне, 4) страждати, 5) терпіти протягом довгого часу, 6) очікувати, робити без жалю, 7) не втрачати самоконтроль, 8) докладати зусилля.

Одним із показників розвитку та багатства мови є наявність в ній слів синонімів, а також квазісинонімів (часткові та неточні синоніми), за допомогою яких можна розкрити і зрозуміти будь-який концепт. Синоніми відрізняються додатковими відтінковими значеннями, експресивністю, емоційністю, сполучуваністю з іншими словами.

Щоб виявити синонімічний ряд концепту "терпіння" ("patience") в англійській мові ми дослідили словники синонімів і можемо стверджувати, що синонімічний ряд поняття *patience* складають слова *long-suffering*, *longanimity*, *forbearance*, *resignation*, які відрізняються додатковими відтінковими значеннями:

Слова *patience* – *терпіння*, *long-suffering* – *довготерпіння*, *longanimity* -(книжн.) – *довготерпіння*, *forbearance* – *втримка*, *терпіння*, *resignation* *смирення*, *покірність* означають здатність пережити щось неприємне не жалкуючи про це:

⇒ **patience** – терпіння, яке включає спокій та зібраність не лише під час страждань та провокацій, але й при виконанні завдань, які вимагають високої концентрації та уваги під час очікування чогось (навіть протягом довгого періоду часу);

⇒ **long-suffering** – виняткове терпіння під час провокацій, яке характеризується великою смиренністю та покірністю;

⇒ **longanimity** – терпіння як релігійна чеснота, терпіння заради віри;

⇒ **forbearance** – терпіння заради миру; терпіння, якому притаманна стриманість у вираженні почуттів;

⇒ **resignation** – покірність, страждання, які слід стерпіти і неможливо уникнути.

Інтерпретаційне поле концепту терпіння також включає слова синоніми, в тлумаченні яких сема "patience" виражена імпліцитно: *calmness*, *composure*, *cool*, *even temper*, *toleration*, *persistence* та інші.

Всі ці синоніми та квазісиноніми використані для опису концепту "терпіння" у словниках англійської мови можна об'єднати у такі тематичні групи:

⇒ Смиренність, покірність, витривалість: *endurance (without complaint)*, *fortitude*, *resignation*, *submission*, *sufferance*, *long-sufferance*, *long-suffering*;

⇒ Спокій, самоволодіння : *quietness*, *calmness*, *composure*, *poise*, *self-possession*;

⇒ терпимість, поблажливість: *forbearance, leniency, indulgence, long-suffering, moderation*;

⇒ наполегливість, стійкість: *perseverance, persistence, indefatigableness, constancy, diligence, assiduity, plodding*.

Слід зауважити що концепт "терпіння" у англійській мові є полісемантичним, що призводить до вживання поняття "patience" у різних виразах:

⇒ виводити з терпіння: *to try smb's patience, to exasperate smb., I have no patience with him*-він мене виводить із терпіння;

⇒ вийти з терпіння: *to lose patience*

⇒ проявити терпіння: *to show patience*

⇒ запастися терпінням: *to be patient, to have patience, to arm oneself with patience*;

⇒ переповнити чашу терпіння: *to exasperate somebody*

⇒ терпіння вичерпується: *patience is wearing thin*

⇒ терпіння лопнуло: *patience gave a way, he lost his patience, I hadn't the patience, my patience gave out*;

⇒ ангельське терпіння: *patience of Job, angelic patience*;

⇒ саме терпіння: *patience on a monument*;

Як бачимо, тлумачення синонімів та тематично-близьких слів уточнюють семантику англійського концепту "patience" за такими напрямками: 1) інтенсивність терпіння, 2) покірність, 3) стриманість, високий рівень самоконтролю, 4) релігійна чеснота, 5) фатальна безвихідність, 6) внутрішній спокій, 7) наполегливість.

Крім того, в англійській мові важливою лексемою-репрезентативом концепту "терпіння" є прикметник *patient*. Семантична структура прикметника *patient* включає такі значення:

⇒ enduring trying circumstances with even temper(терплячий);

⇒ tolerant, understanding(толерантний);

⇒ capable of accepting delay with equanimity(що витерплює);

⇒ persevering or diligent(наполегливий, терплячий).

В англійській мові прикметник *patient* має цілий ряд синонімів: *submissive, resigned, uncomplaining, longsuffering, quiet, calm, indulgent, persistent, assiduous, steady* та інші. Проте ці прикметники відрізняються своїми відтінковими значеннями, а також сполучуваністю з іншими словами та стилістичним забарвленням. Умовно ці прикметники можна поділити на 4 основні групи:

1) терплячий-покірний: *submissive, resigned, uncomplaining, unrepining, passive, long-suffering, meek, easy-going, gentle*;

2) терплячий-спокійний: *quiet, cool, calm, enduring, contented, composed, placid, imperturbable, serene, dispassionate, mild-tempered, unruffled, philosophic*;

3) терплячий-поблажливий(терпимий): *indulgent, lenient, long-suffering, tolerant, unresentful forbearing*;

4) терплячий-наполегливий: *persevering, persistent, diligent, assiduous, indefatigable, constant, steady, stable, unwavering*;

Ще однією важливою лексемою-репрезентативом концепту "терпіння" є дієслово, яке не має однієї форми вираження, а представлене різними лексемами, які відрізняються між собою значеннями, стилістичним забарвленням, а також сполучуваністю з іншими словами:

⇒ терпіти збитки: **to endure, to bear, to sustain, to suffer, to undergo**: *to bear losses* – терпіти втрати, *to bear insolence* – терпіти, зносити зухвальство, *to bear insults* – терпіти, зносити образи, *to bear one's cross* – нести свій хрест, *to bear with* – бути терплячим, *bear and forbear* – бути терплячим і терпимим, *to sustain losses* – терпіти збитки, *to suffer defeat* – потерпіти поразку, *to suffer change* – терпіти зміни, *to bear the humiliation* – терпіти приниження, *to suffer somebody in some manner* – нестерпіти когось (у заперечних та питальних реченнях), *I can't suffer smth/smb* – я не можу терпіти когось (у заперечних та питальних реченнях), *how can you suffer him?* – як ви можете терпіти його?

⇒ стерпіти щось, миритися з чимось: **to tolerate, to submit, to bear, to stand, to endure, to support**: *to bear coals* – примиритися з образою, *to stand one's chance* – змиритися зі своєю долею, *to submit to one's destiny* – змиритися зі своєю долею, *to stand no nonsense from one* – не терпіти вигадок, нісенітниць;

⇒ страждати, зносити щось: **to stand, to suffer, to put up with**: *to put up with hardships* – терпіти нещастя, *to put up with smb's temper* – примиритися, стерпіти чиїсь поганий характер чи настрої, *to put up with one another* – терпіти один одного, *I won't put up with that* – я цього не потерплю, *I can't put up with this noise any longer* – я не можу більше терпіти цей шум, *no other man would put up with you for a mother-in law* – ніхто не буде терпіти таку тещу як ви, *I can't stand a good deal but I won't have insolence* – я багато можу стерпіти але наглості не потерплю, *I can't stand smb./smth.* – я не терплю, *I can't stand smb./smth. for some time* – я більше не можу терпіти це, *I don't have to stand for his insolence* – Я не повинен терпіти його нахабства, *to be a martyr* – страждати (хворобою), *to suffer hell* – зносити пекельні муки;

⇒ терпіти холод, голод: **to bear, to endure**: *to bear hunger (cold)* – терпіти голод (холод), *to endure cold (hunger)* – терпіти холод (голод);

⇒ терпіти злидні: **to suffer**: *to suffer from want* – терпіти злидні;

⇒ час терпить: *there is no hurry, there is plenty of time*;

⇒ час не терпить: *time is pressing, time is getting short, there is no time to be lost*;

⇒ справа не терпить: *the business is urgent/pressing, the matter brooks no delay, the matter permits of delay*;

⇒ йому не терпиться піти туди: *he is eager to go there, he is impatient to go there*;

⇒ він не терпить жартів: *he cannot take a joke*

Отже, проаналізувавши словники англійської мови, можна сказати, що концепт "patience" є характерним для англійського менталітету і широко представлений в англійській мовній картині світу та закріплений в народному мовному пізнанні за такими напрямками: 1) інтенсивність терпіння; 2) бути покірливим; 3) релігійна чеснота; 4) стриманість; 5) фатальна безвихідність; 6) зовнішній спокій; 7) гармонія зі світом; 8) впертість.

Статья посвящена вербальной репрезентации концепта ТЕРПЕНИЕ в англоязычной картине мира. Концепт ТЕРПЕНИЕ характерен для менталитета англичан. В языке этот концепт репрезентирован достаточно большим количеством языковых средств, которые разнятся в стилистическом, семантическом и сочетаемостном аспектах.

Ключевые слова: концепт, национальный характер, менталитет.

The concept PATIENCE is widely represented in English language model and is typical for English mentality. This concept is represented with a great deal of verbal means which have different meanings, stylistic coloring and syntagmatic potential.

Key words: concept, national character, mentality.

Література:

1. Гачев Г. Д. Ментальности народов мира / Г.Д. Гачев.– М.: Алгоритм. Эксмо, 2008.– 544 с.
2. Колесов В.В. Жизнь происходит от слова... / В.В. Колесов. – СПб.: Златоуст, 1999. – 368 с.
3. Колесов В.В. Язык и ментальность / В.В. Колесов. – СПб.: Петербургское Востоковедение, 2004. – 240 с. (Slavica Petropolitana).
4. Сухарев В.А., Сухарев М.В. Психология народов и наций / В.А. Сухарев, М.В. Сухарев.– Д.: Сталкер, 1997.– 400с.
5. Medowall David. Britain in close-up / David Medowall.– Longman, 2002. – 208p.
6. Англо-український фразеологічний словник – К.: Радянська школа, 1969. – 1052с.
7. Cambridge International Dictionary of English. – Cambridge: Cambridge University Press, 1995. – 1775 p.
8. Longman Dictionary of Contemporary English. – Harlow and London, 1978.– 1303 p. (LDCE).
9. Favourite English proverbs and sayings = Улюблені англійські прислів'я і приказки: 500 висловів / Упоряд. Б.М. Ажнюк. – К.: Криниця, 2001. – 80 с.
10. Webster's New Wolrd Thesaurus // Prepared by C.G. Laird. – New York: Meridian, 1971. – 678 p. (WNWT).
11. Webster's New Dictionary of Synonyms. – Springfield, Mass.: Merriam, 1978. – 909 p. (WNDS).